

नेपालभाषीले नेपाली भाषा प्रयोगमा कालगत वाक्यमा त्रुटिको विश्लेषण

✿अञ्जना महर्जन

anjananajanamaharjan@gmail.com

अध्ययनसार

प्रस्तुत लेख नेपालभाषीले नेपाली भाषा प्रयोगमा कालगत वाक्यमा त्रुटिको सम्भावना शीर्षकको सङ्क्षिप्त विश्लेषणमा आधारित छ। नेपाल भाषामा प्रयोग हुने व्याकरण र नेपाली भाषामा प्रयोग गरिने व्याकरणको कालको पक्षगत आधारमा तुलनात्मक अध्ययन गरिएको यस लेखमा कालका पक्षको विभाजन गरी विश्लेषणका रूपरेखा जुन यसप्रकार देखिन्छ : भूतकालमा पाँच पक्ष, वर्तमान कालमा तीन र भविष्य कालमा पनि तीन पक्ष छन् भने पनि नेपालभाषामा वर्तमान काल र भविष्य काल दुवैमा एकै रूप प्रयोग भएको पाइन्छ। यसर्थमा नेपालभाषा र नेपाली भाषामा कालगत संरचनामा भिन्नता रहेको यस अध्ययनबाट प्रस्ट भएको छ। नेपाली र नेपालभाषा दुवैमा अर्थका आधारमा नेपाली भाषामा जस्तै नेपालभाषामा पनि काल तीन काल देखिएको छ तर पनि नेपालभाषामा वर्तमान र भविष्यत् कालका क्रियापदहरूमा खासै भिन्न नभएकोले दुवै खालका कालका कृदन्त प्रत्ययले एउटै प्रकारका क्रियापदहरू भएको देखिएकाले खासै ती प्रकारका काल नभएको स्पष्ट देखिन्छ। यसर्थमा यी दुवै भाषामा काल तीन प्रकारमा देखाउन सकिए तापनि नेपालभाषामा वर्तमान र भविष्यमा एउटै क्रियापद प्रयोग भएका देखिनाले नेपालभाषामा दुई प्रकारका मात्र काल भएका स्पष्ट भएको यस अध्ययनबाट निष्कर्ष निकालिएको छ।
मुख्य शब्दावली : मूल स्रोत, व्याकरण, भाषा, संरचना (जी, थैं, नयाचवना, नयधुन, वनाथैं)

विषयपरिचय

भाषा एक विचार विनिमयको साधन हो, जुन समयको गतिसँग बग्ल यादृच्छिक र परिवर्तशील छ। जसमा सञ्चारको विकास, दोस्रो भाषा एवम् विभिन्न देशदेशावरको पर्यटकीय विकासले समेत प्रभाव पार्दछ। यसकारण दुई वा दुईभन्दा बढी भाषाहरूमा व्यवस्था वा उपव्यवस्थाहरूको समता तथा भिन्नताले एक अर्को भाषा प्रभावित हुन्छ किन कि जसको जुन मातृभाषा हो, त्यस भाषाको बानी जिब्रोमा टाँसिएको हुन्छ जसले गर्दा दोस्रो भाषा प्रयोगमा पहिलो भाषाको केही न केही प्रभावले त्रुटि हुने त्यसले कमजोरी ल्याउने सम्भावना रहन्छ। त्यस्तै नेपालका विभिन्न भाषाहरूमध्ये साहित्य र कलामा ऐतिहासिक कथा बोकेको नेपाल भाषाका वक्ताहरूले नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा वाक्य सङ्गतिमा लिङ्ग वचन, पुरुष र आदरमा त्रुटिहरू हुने सम्भावनाहरू रहेजस्तै यी दुई भाषाका बिच कालगत भिन्नताले पनि नेवारहरूले नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा त्रुटि हुने अवस्था रहेको पाइन्छ। यसो हुनुमा यी दुई भाषाको मूल स्रोत नै भिन्न हुनु हो भने त्यसभिन्न कालमा पक्षगत भिन्नताले रहेको हुने देखिन्छ। नेपाली भाषा र नेपाल भाषामा प्रयोग भएका भाषा व्याकरणका विभिन्न कालगत तथा पक्षगत आधारलाई लिएर तिनको तुलनात्मक विधिबाट संरचनागत विश्लेषण गरिएको छ।

अध्ययन विधि

नेपालभाषा र नेपाली भाषाका क्रियापदमा कालको व्यवस्था भएका वाक्यहरू प्रयोगका रूपमा उल्लेख साथ विश्लेषण गरिएको छ। पुस्तकालयीय अध्ययन अनुसन्धान कार्यबाट तथ्य सङ्कलन गरिएको यस लेखमा वर्णनात्मक विधिको उपयोग भएको देखिएको छ। पुस्तकालयीय कार्यबाट तथ्य सङ्कलन गरिएको यस लेखमा नेपाली र नेपालभाषा दुवै भाषामा अर्थका दृष्टिले कालका पक्षहरूको प्रयोगमा भिन्नता पाइन्छ यसैलाई आधार मानी भाषा र व्याकरणको तुलनात्मक विधिद्वारा अध्ययन गरिएको छ।

✿ लेखक भाषा-साहित्यको क्षेत्रमा अनुसन्धानरत हुनुहुन्छ।

तुलनात्मक विश्लेषणको आधार

भाषा एक विचार विनिमयको साधन हो, जुन समयको गतिसँग बन्छ यादृच्छिक र परिवर्तशील छ। जसमा सञ्चारको विकास, दोस्रो भाषा एवम् विभिन्न देशदेशावरको पर्यटकीय विकासले समेत प्रभाव पार्दछ। यसकारण दुई वा दुईभन्दा बढी भाषाहरूमा व्यवस्था वा उपव्यवस्थाहरूको समता तथा भिन्नताले एक अर्को भाषा प्रभावित हुन्छ किन कि जसको जुन मातृभाषा हो, त्यस भाषाको बानी जिब्रोमा टाँसिएको हुन्छ जसले गर्दा दोस्रो भाषा प्रयोगमा पहिलो भाषाको केही न केही प्रभावले त्रुटि हुने देखिन्छ। त्यसले भाषिक प्रयोगमा कमजोरी ल्याउने सम्भावना रहेको देखिन्छ। त्यस्तै नेपालका विभिन्न भाषाहरूमध्ये साहित्य र कलामा ऐतिहासिक कथा बोकेको नेपाल भाषाका वक्ताहरूले नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा वाक्य सङ्गतिमा लिङ्ग वचन, पुरुष र आदरमा त्रुटिहरू हुने सम्भावनाहरू रहेजस्तै यी दुई भाषाका बिच कालगत भिन्नताले पनि नेवारहरूले नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा त्रुटि रहेको सम्भावना देखिन्छ। यसो हुनुमा यी दुई भाषाको मूल स्रोत नै भिन्न हुनु हो भने त्यसभित्र कालमा पक्षगत भिन्नताले हुन सक्ने आधारलाई यहाँ प्रस्तुत गर्दै त्यसकारण यहाँ त्यसका बारे सङ्क्षिप्त रूपमा तुलनात्मक विधिबाट विश्लेषण गरिएको छ।

प्रस्तुत यस लेख कालमा केन्द्रित भएको हुनाले यहाँ कालका सम्बन्धमा केही प्रष्ट पार्नु आवश्यक देखिएकोले यहाँ भाषाको तुलनात्मक पद्धतिका बारेमा विद्वान्हरूद्वारा काललाई परिभाषित गर्न खोजिएका कुरा अगाडि सार्नु सान्दर्भिक देखिएको छ, अतः यहाँ केही विद्वान्को परिभाषा प्रस्तुत गरिन्छ : काल समय सङ्केत क्रियाको कोटी हो। यसले क्रियाले सङ्केत गरेको समयविन्दुलाई जनाउँछ (अधिकारी, २०४५, पृ. ७७)। क्रियापद पाइने उपसर्ग, प्रत्यय र मध्यसर्ग जस्ता रूपका आधारमा भाषामा टङ्कारो देखापर्ने समयको भेद नै काल हो। यो समयको भेद सधैं कुनै कुरा बोल्ने बेला (अहिले) का तुलनामा क्रियाको संरचनामा देखापर्छ (पोखरेल, २०५४, पृ. २०) यी परिभाषाका आधारमा भन्ने हो भने भाषाको वाक्यबाट प्रस्तुत खोजेका कुरा क्रियासँग समन्वयकारी भूमिका निर्वाहका साथ त्यस वाक्यले दिन खोजेको समयसँग संयोजन गर्ने व्याकरण कोटी नै काल भन्ने बुझिन्छ। यस प्रकारको कोटी व्याकरणिक भाषा तत्त्वमा 'काल' नेपाली र नेपालभाषा बिच भूतकाल र वर्तमान कालमा कार्यव्यापार उस्तै पाइन्छ। तर नेपालभाषामा वर्तमान र भविष्यमा फरक नभएको कालका वाक्य निर्माणमा भिन्नता रहेको छ। प्रस्तुत लेखमा भाषाको तुलनात्मक अध्ययनका लागि नेपाल भाषा व्याकरणको मानक सिद्धान्त र नेपाल भाषाको व्याकरणको सिद्धान्तलाई आधार मानी तिनको भाषिक कोटीको तुलना गरिएको छ। त्यसैले यस लेखमा व्याकरण कोटीका तुलनात्मक अध्ययन विश्लेषण हो। यसका लागि नेपालभाषा र नेपाली भाषाका सामग्री पुस्तककालयीय स्रोतबाट सङ्कलित छन् भने नेपालभाषाको सामग्रीका लागि क्षेत्रगत कथ्य तथा लेख्य आधारित छ। नेपालभाषाको सामग्रीको विश्लेषणका आधार कीर्तिपुरलगायत उपत्यकामा बोलिने नेपालभाषालाई लिइएको छ। दुवै भाषाका सामग्रीका आधारमा अर्थका दृष्टिले काल व्यवस्थापन तुलनात्मक रूपमा प्रयोग र प्रस्तुत गरी विश्लेषण गरिएको छ। यसरी यस लेखमा भाषा तुलनात्मक, वर्णनात्मक र विश्लेषण विधि प्रयोग गरिएको छ।

यस लेखमा काललाई नेपाली भाषाको परम्परागत व्याकरणले मुख्यतया भूत, वर्तमान र भविष्य गरी तीन वर्गमा वर्गीकरण गरिएको छ भने आधुनिक दृष्टिबाट काललाई भूत र अभूत गरी दुई वर्गमा मात्र वर्गीकरण गरिएको छ। तुलनात्मक अध्ययनका नेपाली भाषाको परम्परागत व्याकरणअनुसार कालका पक्ष निर्धारण गरिएको छ जसअनुसार भूतकालका पाँच पक्षहरू छन्; ती हुन् :

- क. सामान्य भूत
- ख. अपूर्ण भूत
- ग. पूर्ण भूत
- घ. अज्ञात भूत
- ङ. अभ्यस्त भूत

त्यस्तै वर्तमान र भविष्यमा तीनतीन पक्षहरू मात्र निर्धारित छन् भने नेपालभाषाका व्याकरणविद्द्वारा काललाई भूत

र अभूत गरी दुई रूपमा मात्र विभाजन गरिएको छ । तर पनि यहाँ नेपाली भाषा व्याकरणअनुसार विश्लेषण गरिएको सामान्य भूत

नेपालभाषा र नेपाली भाषा दुवै भाषाको मूल फरक छ कि नेपाली भाषा इन्डोआर्यन मूलको भाषा हो भने नेपाल भाषा तिब्बत बर्मेली मूलको भाषा हुनाले फरक हुनुमा कुनै दुविधा देखिन्न । यी दुई भाषा फरक मूलका भनिए तापनि विद्यालय कलेजमा अध्यापन हुँदै आइरहेको हुनाले यो दुवै भाषाको प्रयोजनमा एक आपसमा एकले अर्को भाषा प्रयोग गर्दा त्रुटिपूर्ण हुनु पनि स्वाभाविकै मान्न सकिन्छ परन्तु यहाँ नेपालभाषीले नेपाली भाषा राष्ट्रभाषा भएकोले विद्यालय तथा शैक्षिक संघ संस्था लगायतमा नेपाली भाषा नै प्रयोगमा आरहेको परिप्रेक्ष्यमा नेपालभाषी वक्ताले नेपाली भाषा कथ्य र लेख्य दुवै रूपमा प्रयोग गर्दा त्रुटिपूर्ण हुनु पनि स्वाभाविकै मान्न सकिन्छ परन्तु यहाँ नेपालभाषीले नेपाली भाषा राष्ट्र भाषा भएकोले विद्यालय तथा शैक्षिक संघ संस्था लगायतमा नेपाली भाषा नै प्रयोगमा आइरहेको परिप्रेक्ष्यमा नेपालभाषी वक्ताले नेपाली भाषा कथ्य र लेख्य दुवै रूपमा प्रयोग गर्दा किन त्रुटिपूर्ण हुँदो रहेछ भने कुरा विश्लेषण गर्नु र शिक्षकले शिक्षण क्षेत्रमा प्रयोग गरेर सिकाउँदा हुन सक्ने सहज उपायका लागि पनि किन त्रुटि हुन्छ भने कुरा पहिल्याएर नेपाली भाषा शिक्षण भएको खण्डमा शैक्षिक कार्यकलाप सहज रूपबाट अगाडि बढनुका साथै नेपाली भाषाको स्तरोन्तति हुनमा ठूलो राहत हुने निश्चित सम्भावना देखिन्छ । त्यसकारण यहाँ यस लेखमा ती हुनका पछाडिका कारकतत्त्व पत्ता लगाई देखाउने प्रयास गरिन्छ ।

यसकारण यस लेखमा नेपाली भाषाका व्याकरणिक पक्ष र नेपाल भाषाका व्याकरणिक पक्षलाई उल्लेख र विश्लेषण भरेर देखाउने प्रयास स्वरूप सर्वप्रथम यहाँ यी दुई भाषाको कालगत पक्षलाई मात्र समिक्षात्मक रूपमा विश्लेषण गरिएको छ:

क) भूतकाल

(क) सामान्यभूत

पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
२) मेरो भान्जोले कविता लेख्यो ।	मेरी भान्जीले कविता लेखी ।
जिम भिन्चा कविता चेल ।	जिम भिन्चा मयजुं कविता चोल ।
३) उसको भाइले कथा पढ्यो ।	उसकी बहिनीले कथा पढी ।
वया किजा बाखँ ब्वन ।	वया केहेन बाखँ ब्वन ।
४) साला विदेश गयो ।	साली विदेश गई ।
सस : किजा विदेश गयो ।	सस: केहे विदेश वन ।
५) उसको मितभाइ आयो ।	उसकी मितबहिनी आई ।
वया त्वायुकिजा बल ।	क्या त्वायुकेहे बल ।

प्रस्तुत वाक्यहरूलाई नियाल्दा नेपाली वाक्यहरूमा कर्ता वा सर्वनामहरू र क्रियापद (विधेय) लिङ्गानुसार रूपान्तरण भई लिङ्ग सङ्गति देखियो भने नेपाल भाषामा कर्ता र क्रियापद अपरिवर्तन नभइकन वाक्य संरचनामा लिङ्ग सङ्गति पूर्ण भनिने हुदा सोही अनुसार वाक्यमा पूर्णता देखिएबाट नेपाल भाषाका वक्ता वा प्रयोग कर्ताका लागि नेपालीमा आउने रूपान्तरणप्रति वेवास्ता हुने सम्भावनाले गर्दा त्रुटि हुने समेत सम्भावना प्रवल रूपमा अनुमान गर्न सकिन्छ जस्तै :

पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
१. मेरो छोरो सुत्यो ।	मेरी छोरी सुति ।
जिम म्ह्या दोन ।	मेरो छोरी सुत्यो ।
	मेरी छोरी सुन्छ ।
	मेरी छोरी सुत आदि ।

२. मेरो भान्जोले कविता लेख्यो ।	मेरी भान्जीले कविता लेखे
जिम भिन्चा भाजुँ कविता च्वल ।	मेरी भान्जीले कविता लेखी ।
	मेरी भान्जाले कविता लेख्यो ।
	मेरी भान्जाले कविता लेख्छ ।

३. छोरा बिहान सबै उठ्यो ।	छोरी बिहान सबै उठे ।
	छोरा बिहान सबै उठ्यो ।
	छोरो बिहान सबै उठी
	छोरो बिहान सबै उठ्ने ।

३. सालो विदेश गयो ।	साला विदेश गए ।
ससः किजा विदेश वन ।	सालो विदेश जान्छ ।
	सालो विदेश गयो ।
	सालो विदेश गएछ ।

४. उसको मितभाइ आयो ।	उसका मितभाइ आयोछ ।
वया त्वायुकिजा वल ।	उसको मितभाइ आए ।
	उसको मितभाइ आयो ।
	उसको मितभाइ गई ।

प्रस्तुत दुवै भाषाका सामान्यभूत कालका वाक्यहरू विश्लेषण गर्दा नेपाली भाषाको भूतकालको सामान्य भूतका वाक्यको स्वरूपका आधारमा नेपाली भाषामा कर्ताअनुसार क्रियापदको लिङ्ग सङ्गतिमा रूप परिवर्तन भएको छ । भने नेपालभाषा मातृभाषीका वाक्य गठनमा कर्ता र क्रियापदमा रूपान्तरण गर्नु नपर्ने भएकोले उही वानीले नेपाली भाषा त्रुटि द्वन्द्व प्रयोगमा विभिन्न प्रकारका त्रुटि हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

अपूर्ण भूत

बितिसकेको समय कुनै क्रिया भइरहेको समयसँग सम्बन्धित क्रियापद प्रयोग भएको वाक्यलाई भूतको अपूर्ण भूत भनिन्छ । जस्तै :

	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
१.	मेरो छोरो हिँडिरहेको थियो ।	मेरी छोरी हिँडिरहेकी थिई ।
	जिम काय् न्यासिवनाच्चगु ख ।	जिमी म्ल्याय् न्यासिवनाच्चगु खः ।
२.	उसको भाइ कथा बढिरेको थियो ।	उसकी बहिनी कथा पढिरहेकी थिई ।
	वया किजा वारुँ ब्वनाच्चगु खः ।	वया केहे वारुँ ब्वनाच्चगु खः ।
३.	सालो आउँदै थियो ।	साली आउँदै थिई ।
	ससः किजा वयाच्चगु खः ।	ससः केहे वयाच्चगु खः ।
४.	मेरो नाति किताब पढ्दै थियो ।	साली आउँदै पढ्दै थिई ।
	जिम छे सफ ब्वनाच्चगु खः ।	जिम छेय सफु ब्वनाच्चगु खः ।
५.	आमा भात खाँदै हुनुहुन्थ्यो ।	बुबा भात खाँदै हुनुहुन्थ्यो ।
	माः जा भपियाच्चगु खः ।	बाः जा भपियाच्चगु खः ।
	मेरो साथी भा खाइरहेकी थियो ।	मेरी साथी भात खाँदै ।
		मेरी साथी भात खाइरहेकी थिई ।

प्रस्तुत वाक्यहरूलाई नियाल्दा कर्ताहरू जुन लिङ्ग भए पनि क्रियापद प्रभावित नभई लिङ्गानुसार रूपान्तर नेपाली भाषामा भएको नेपाल भाषामा नभएको हुनाले नेपाल भाषाको वक्ताले नेपाली भाषा प्रयोगमा मातृभाषाको बानीबाट प्रभावित भई फरक फरक क्रियापदहरू प्रयोग भई गल्ती हुने अनुमान गर्न सकिन्छ। जस्तै :

	पुलिङ्गा	स्त्रीलिङ्गा
१.	मेरो छोरो हिडिरहेको थियो । जिम काय् न्यासिवनान्वयु खः ।	मेरी छोरा हिडिरहेकी थिई । मेरी छोरी हिडिरहेको हो । छ । मेरो छोरी हिडिरहेको थियो । मेरा छोरो हिडिरहेको थिए ।
२.	उसको भाइ कथा पढिरहेको थियो । वया किजा वाखँ ब्वनाच्चगु खः ।	उसको भाइ कथा पढिरहेको छ । उसको भाइ कथा पढिरहेका थियो । उसको भाइ कथा पढिरहेको थियो । उसकी भाइ कथा पढिरहेको हो ।
३.	उसको ज्वाइँ सुन्तला खाइरहेको थियो । वया जिलाजँ सुन्तला नयाच्चगु खः ।	उसको ज्याइँ सुन्तला खाइको थियो । उसको ज्वाइँ सुन्तला खाइरहेको थि । उसको ज्वाइँ सुन्तला खाइरहेका छ । उसको ज्वाइँ सुन्तला खाइरहेको हो ।
४.	भाइकी साली आइरहेकी थिई । किजाप्प ससकिजा वयाच्चयु खः ।	भाइका साली आइरहेको थियो । भाइको साली आइरहेकी थि । भाइको साली आइरहेको थियो । भाइकी साली आइरहेको कै थिई ।
५.	केटी किताब पढिरहेको थिई । मिजमचा सफु ब्वनच्चगु ख ।	केटी किताब पढिराको थियो । केटी किताब पढिरहेको थिई । केटी किताब बढिरहेका थियो । केटी किताब पढिरहेको थिई ।

प्रस्तुत वाक्यहरूका संरचनाको विश्लेषण गर्दा पनि दुवै भाषाका कर्ता क्रियापदहरूको सङ्गतिपूर्तिका लागि नेपाली भाषामा भएको छ भने नेपालमा भाषामा नभएबाट के अनुमान गर्न सकिन्छ भने नेपालभाषाका विद्यार्थी होस या अन्य वक्ताले नेपाली भाषा बोल्दा लेख्दा त्रुटि गर्ने सम्भावना अनुमान गर्न सकिन्छ ।

पूर्ण भूतकाल

बितेको समयमा कुनै क्रिया भएर सकिसकेको र पूर्णता प्राप्त गरिसकेको अवस्था बुझाउने काललाई पूर्ण भूत काल भनिन्छ । यस कालका वाक्य निर्माणलाई यहाँ प्रस्तुत गरिन्छ कि नेपाली भाषा र नेपालभाषाका वाक्य गठनबिच के कस्तो भिन्नता छ जसकारण नेवारहरूलाई नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा त्रुटि तथा गन्ती हुन्छ भन्ने कुरा अनुमान गर्न सकिन्छ । जस्तै :

१. राम बजार गइसकेको थियो । राम बजार बनेधुकुगु खः ।	सीता बजार गइसकेकी थिई । सीता बजार बनेधुकुगु ख ।
२. छोरो पधेरीमा भइसकेको थियो । काय् वुँगाले बनेधुकु खः ।	छोरी पधेरीमा गइसकेको थिई । मत्याय वुँगाले बनेधुकुगु खः ।
३. भाइ खेतमा गइसकेको थियो । किजा बुई बनेधुकुगु खः ।	बहिनी खेतमा गइसकेकी थिई । केहेमयजु बुइ बनेधुकुगु खः ।
५. भान्जो स्कूल गइसकेको थियो । थि भिन्जामयजु स्कूल बनेधुकुगु खः	भान्जी स्कूल गइसकेकी थिई । भिन्जामयजु स्कूल बनेधुकुगु खः ।

प्रस्तुत यी वाक्यहरूका आधारमा निश्चित रूपमा नेपालभाषीले नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा वाक्य गठनमा त्रुटि हुने प्रवल सम्भावना देखिन्छ। जसको यहाँ अनुमानित त्रुटिपूर्ण वाक्यहरू तल प्रस्तुत गरिन्छ :

१. राम बजार गइसकेको थियो।	राम बजार गइसकेका थियो।
राम बजार बनेधुकुगु खः।	राम बजार गइसकेको थिए।
	राम बजार गइसकेकी हो।
	राम बजार गइसकेको छ।
२. छोरी पँधेरीमा भइसकेको थियो।	छोरो पँधेरीमा गइसकेको हो।
काय वुगाल बने धुकुगु खः।	छोरा पँधेरीमा गएको छ।
	छोरा पँधेरीमा गइसकेको थियो।
	छोरो पँधेरीमा गइसकेका थियो।
३. भाइ खेतमा गइसकेको थियो।	भाइ खेत गइसकेको थिए।
किजा बुइ बनेधुकुगु खः।	भाइ खेतमा गइसकेका हो।
	भाइ खेतमा गइसक्ने थियो।
	भाइ खेतमा गइसकेको छ।
४. भान्जो स्कूल भइसकेको थियो।	भान्जो स्कूल गइसकेको थियो।
भिन्जाभाजु, स्कूल बनेधुकुगु खः।	भान्जो स्कूल गइकेको छ।
	भान्जो स्कूल गइसकेको हो।
	भान्जो स्कूल गइसकेको थिई।

माथि प्रस्तुत गरिएको भूतकालका तिनै पक्षका वाक्यहरू नेपाली भाषा र नेपाल भाषाका वाक्य गठनहरू आधारमा के अनुमान गर्न सकिन्छ त भने दुवै भाषा फरक फरक भाषा परिवारका भएकाले संरचनामा पनि भिन्न भएको छ भने अर्को कुरा भेदक र भेदबिचको सम्बन्धमा हेर्दा नेपाली भाषामा भेदक र भेदबिच सङ्गति पूर्ण रूपमै रूपान्तरण भएको देखिन्छ भने नेपाल भाषामा भेदकले भेदलाई कुनै असर नपारेको देखियो। यही कारणले पनि नेपाली भाषा प्रयोगमा नेपालभाषीलाई कठिन हुनुका साथै त्रुटि हुन पुगेको स्पष्ट रूपमा देखिन्छ।

ख) वर्तमान काल

कुनै कार्य भइरहेको समयभन्दा अगाडि-पछाडि नभई काम गइरहेको समय विन्दुलाई नै वर्तमान काल भनिन्छ। यसका पनि तीन अवस्था छन् ती हुन् :

सामाय वर्तमान

अपूर्ण वर्तमान

पूर्ण वर्तमान

सामान्य वर्तमान

१. ऊ सुत्न जान्छ।	ऊ सुत्न जान्छे।
व द्यो वनिइ	व भोयू नः वनिइ।
२. त्यो भोज खान आउँछ।	त्यो भोज खान आउँछे।
व भोयू नः वइ।	व भोयू नः वइ।
ऊ चिया खान आउँछ।	ऊ चिया खान आउँछे।
व च्या त्व वइ	व च्या त्व वइ।
तँ छिट्टै अफिस पुग्छस।	तँ हिउँदै अफिस पुग्छेस
छ याक्कन अफिस थेनिइ।	छ याक्कन अफिस थेनिइ
तिमीहरू बल खेलौ।	तिमी बल खेलौ।
छिपीइ बल मिहीतिइ।	छ बल मिहीतिइ।

प्रस्तुत वाक्यहरूका आधारमा नेपाली भाषामा कर्ता जुन लिङ्गका प्रयोग हुन्छ। क्रियापद पनि उही लिङ्गअनुसार रूपान्तरण भएको तर नेपालभाषामा कर्ता जुन प्रयोग भए तापनि क्रियापद उही तैस्रो पुरुष प्रयोग भएका छन्। यसले गर्दा त्रुटिहुने बढी सम्भावना देखिन्छ। जस्तै :

१. ऊ सुत्न जान्छ।	ऊ सुत्न जाने।
व छो बनिइ।	ऊ सुत्न जान्छे।
	ऊ सुत्न गयो।
	ऊ सुत्न जानु।
२. त्यो भोज खान आउँछ।	ऊ भोज खान आउने।
व भव्य नः वइ।	ऊ भोज खान्छ।
	ऊ भोज खान आउँछैन।
३. ऊ चिया खान आउँछ।	ऊ चिया खान आउँछे।
व च्या त्वः वइ।	ऊ च्या पिउन आउँछे।
	ऊ चिया खान आउने।
४. तँ छिट्टै अफिस पुग्छस्।	तँ छिट्टै अफिस फुछेस्।
छ याकन अफिस थनिइ।	तिमी अफिस छिट्टै पुछ।
	तँ अफिस चाँडै पुछेस्।
५. तिनी बल खेल्छौ।	तिमी बल खेल्छ्यौ।
व बल म्हीतिइ।	तिमीहरू बल खेल्छ।
	तिमीहरू बल खेल्ने।

प्रस्तुत वाक्यहरूका के अनुमान गर्न सकिन्छ भने नेपाली भाषामा जुन सर्वनाम (कर्ता) भएपनि क्रिया पद उही रूपमा प्रयोग गर्दा रहेछ भन्न सकिन्छ।

अपूर्ण वर्तमान

१. ऊ सुतिरहेको छ।	ऊ सुतिरहेको छे।
व देना च्वगु दू।	व घेनाच्चन।
२. त्यो भोज खान आइरहेको छ।	ऊ त्यो भोज खान आइरहेको छे।
व भव्य नः वयावच्चना दू।	व भव्य नः वयाच्चगु दू।
३. ऊ चिया खान आइरहेको छ।	ऊ चिया खान आइरहेको छ।
व च्या त्वं वयाच्चगु दू।	व च्यात्वं वयान्वगु दू।
४. तँ छिट्टै अफिस गइरहेको छस्।	तँ छिट्टै अफिस गइरहेकी छेस्।
द याकन अफिसे वनाच्चगु दु।	छ याकन अफिस वनाच्चगु दु।
५. तिमी बल खेलिरहेका छौ।	तिमी बल खेलिरहेकी छ्यौ।
छ बल म्हीतिइ।	

हुन सक्ने सम्भावित त्रुटिपूर्ण वाक्य

१. ऊ सुतिरहेको छ।	ऊ सुतिरहेको हो।
व घेनाच्चगु दु।	ऊ सुतिरेको छे।
	ऊ सुति छ।
	ऊ सुतिरहेको छु।
२. त्यो भोज खान आइरहेको छ।	त्यो भोज खान आइरहेकी छे।
व भोय नः वयाच्चगु दु।	त्यो भोज खाइरेको छु।
	त्यो भोज खान आइरहेकी छ।
	त्यो भोज खाइरहेको छ।

३. ऊ चिया खान आइरहेको छ ।	ऊ चिया खान आइरहेको छे ।
व च्या त्व वयाचवगु दु ।	ऊ च्याय खान आउँदै छ ।
	ऊ चिया आइरहेको छ ।
	ऊ चिया खान आइरहेको छ ।
४. छिट्टै अफिस गइरहेको छस् ।	तँ छिट्टै अफिस गइरहेको देस् ।
छ याकनं अफिस वनाचवगु दु ।	तँ छिट्टै अफि स गइरहेको छस् ।
	तँ छिट्टै अफिस जाइदै रहेको छे ।
	तँ छिट्टै अफिस गइरहेको छौ ।
४. तँ छिट्टै अफिस गइरहेको छस् ।	तिमी बल खोलिरहेको छ्यौ ।
छ बल म्हिता चवगु दु ।	तिमी बल खेलै छन् ।
	तिमी बल खोलिरहेको छौ ।
	तिमी बल खोलिरहेको छ ।

यसरी प्रस्तुत वाक्यहरू आधारबाट के बुझ्न सकिन्छ भने नेपाली भाषाको वाक्य संरचनामा कर्ता (नामिक पद) परिवर्तन भए अनुसार सोही लिङ्ग अनुसार नै क्रियापदमा रूपान्तरण आई लिङ्ग संगति आएको देखिन्छ भने नेपाल भाषामा व्याकरणिक व्यवस्थानसार पनि कर्ता (नामिक पद) परिवर्तन भए पनि क्रियापदमा रूपान्तरण नहुने गरेका बानी भएकोले नेपाली भाषाका वाक्य संरचनामा सङ्गतिका रूपान्तरण विना शुद्ध मानिने व्यवस्था भएका कारण नेपाली भाषाका वाक्यमा निर्माणमा त्रुटि हुने प्रवृत्त सम्भावना देखिन्छ ।

पूर्ण वर्तमान

एउटै काम गरेको समय विन्दुभित्र तर काम सम्पन्न भइसकेको अवस्थालाई जनाउने वाक्यलाई पूर्ण वर्तमान काल भनिन्छ, जस्तै:

पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
१. ऊ सुत्न गइसकेको छ ।	ऊ सुत्न गइसकेकी छे ।
व द्यो बनेधुँकुगु दु ।	व द्यो बनेधुँकुँगु दु ।
२. त्यो भोज खान आइसकेको छ ।	त्यो भोज खान आइसकेको छे ।
व भवयु नः वयधुँकुगु दु ।	व भवयु नः वयधुँकुगु दु ।
३. उसले चिया खाइसकेको छ ।	उसले चिया खाइसकेकी छे ।
वँ च्या त्वनेधुँकुगु दु ।	वँ च्या त्वनेधुँकुगु दु ।
४. तँ छिट्टै अफिस गइसकेको छस् ।	तँ छिट्टै अफिस गइसकेको छेस् ।
छ याकनं अफिस बनेधुँकुगु दु ।	छ याकनं अफिस बनेधुँकुगु दु ।
५. तिमी बल खोलिसकेका छौ ।	तिमी बल खोलि सकेकी छ्यौ ।
छ बल म्हिते धुँकुगु दु ।	छ बल म्हितेधुँकुगु दु ।

प्रस्तुत वाक्यहरूको संरचना हेर्दा कर्ता र क्रियापदबिच नेपालीभाषामा कर्ता स्त्रीलिङ्ग हुँदा क्रियापदमा पनि सोही लिङ्ग अनुसार रूपान्तरण भएको छ । तर नेपालभाषाको वाक्य गठनका कर्ता र क्रियापदमा लिङ्ग अनुसार रूपान्तरण नभई निम्नलिखित अनुसार चलदै आएबाट नेपालभाषी वक्ताको नेपाली भाषा प्रयोगमा अस्पष्टता भई त्रुटि हुन पुगेको देखिन्छ । यसर्थमा नेपालभाषीको नेपाली प्रयोगमा त्रुटि हुने प्रवृत्त देखिन्छ, जस्तै उदाहरण :

**वर्तमान काल
सामान्य**

१. ऊ सुत्न गइसकेको छ ।	ऊ सुत्न गएको छन् ।
व घेनैत : बनेधुकुगु दु ।	ऊ सुत्न गइसकेको छ ।
	ऊ सुत्न गइसकेको छ ।
	ऊ सुत्न गइसकेका छन् ।
२. त्यो भोज खान आइसकेको छ ।	ऊ भोज खान आइसकेका छ ।
व भव्य नयत् वयधुकुगु दु ।	ऊ भोज खान अइसकेको छ ।
	ऊ भोज खान आएको छन् ।
	ऊ भोज खान आइसकेको छ ।
३. उसले चिया खाइसकेको छ ।	उसले चिया खाइसकेका छन् ।
व च्या त्वनेधुकुगु दु ।	उसले चिया खाएका छन् ।
	ऊ चिया खाइसकेको हो ।
	ऊ चिया खाइसकेको छ ।
४. तिमि बल खेतिसकेको छौ ।	तिमीले बल खेलिसकेको हो ।
छ बल म्दतेधुकुगु दु ।	तिमी बल खेतिसकेका छन् ।
	तिमी बल खेलिसकेको छ ।
	तिमी बल खेलिसकेको छौ ।

प्रस्तुत सामान्य भूतकालका वाक्य गठनहरूलाई नियाल्दा नेपालभाषामा नेपाली भाषामा जस्तो लिङ्ग रूपान्तरण नभएकोले नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा फरक फरक विभिन्नता संहितको त्रुटि देखा परेको देखिन्छ ।

माथि प्रस्तुत वाक्यहरूमध्ये वर्तमान काल र भविष्य कालका वाक्यहरूबिच तुलना गरेर हेर्दा सामान्य वर्तमान र सामान्य भविष्यमा हेर्दा नेपाली भाषामा क्रमशः 'जान्छु' र 'जानेछु' आएका छन् तर नेपालभाषामा दुईवटै कालका लागि एउटै क्रियापद 'वने' मात्र प्रयोग भएको छ । अपूर्ण र पूर्ण वर्तमान र भविष्यमा भने नेपालभाषा पनि नेपालीमा जस्तै क्रियापदको रूपान्तरण भएको देखिन्छ । जसले गर्दा नेपालभाषा मातृभाषीले नेपाली कालको उक्त पक्षका वाक्य बोल्दा लेख्दा त्रुटिहुने सम्भावना देखिन्छ, जस्तै :

वर्तमान

नेपालभाषा	नेपाली भाषा (सम्भावित त्रुटि)	हुनुपर्ने
जी स्कुल वने ।	म स्कुल जान्छु । (भविष्य)	म स्कुल जानेछु ।

पूर्ण वर्तमान र पूर्ण भूतकाललाई हेर्दा :-

नेपाली भाषा	नेपालभाषा
म स्कुल गइसकेको छु ।	जी स्कुल वनेधुन ।
म स्कुल गइसकेको थिएँ ।	जी स्कुल वनेधुन ।

यसरी नेपाली भाषामा पूर्ण वर्तमान र पूर्ण भूतका लागि क्रियापदको समापक 'छु' र 'थिएँ' आएर क्रियापदमा रूपान्तरण भएको छ भने नेपालभाषामा बोल्दा एउटै क्रियापद 'वनेधुन' चल्छ । त्यसकारण यी दुई कालका दुई पक्षबिच पनि समता आई नेपालभाषा मातृभाषीलाई कठिन हुनुको साथै कालगत वाक्य उल्टो रूपमा प्रस्तुत भई त्रुटि हुने सम्भावना देखिन्छ ।

यसरी हेर्दा नेपालीभाषामा कालगत पक्षमा भिन्नता हुनु तर नेपाल भाषामा समता देखिनु नै नेपालभाषीलाई नेपाली भाषा प्रयोगमा त्रुटि हुनुको मूल कारण हो भन्दा अत्यक्ति नहोला र पनि हरेक समस्याको कारण भए जस्तै

निराकरणका लागि उपाय पनि आवश्यक हुनै पर्छ त्यसका लागि अन्य विस्तृत रूपमा दुई भाषाका कालबिचका व्यतिरेकी विश्लेषण आवश्यक छ जसले नेपालभाषी विद्यार्थी एवम् वक्ताहरूका नेपाली भाषा प्रयोगमा त्रुटिहरू घट्टै नेपाली भाषाको विकासमा सहयोग पुगोस् । अन्तमा मैले यो अत्यन्त शुक्ष्म अंशलाई मात्र प्रस्तुत गरेर देखाउने प्रयास गरेको हुँ । यसर्थ त्यसलाई अभि विस्तृत अध्ययन र विश्लेषण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

माथिका उदाहरणसहित प्रयोग भएका वर्णात्मक विश्लेषण कार्यले नेपाली र नेपालभाषा दुवैको कालसम्बन्धमा नेपाली भाषा र नेपालभाषा कालगत पक्ष अध्ययनबाट नेपालीमा तीनवटा काल र सोभिन्न आफ्नै प्रकारका पक्षहरू भएका देखाइएको छ ।

निष्कर्ष

नेपाली र नेपालभाषा दुवैमा अर्थका आधारमा नेपाली भाषामा जस्तै नेपालभाषामा पनि काल तीन काल देखिएको छ तर नेपालभाषामा पनि काल तीन प्रकारमा विभाजन गरेर देखाउने प्रयास गरिएको छ तर पनि नेपालभाषामा वर्तमान र भविष्य कालका क्रियापदहरूमा खासै भिन्न नभएकोले दुवै खालका कालका कृदन्त प्रत्ययले एउटै प्रकारका क्रियापदहरू भएको देखिएकाले खासै ती प्रकारका काल नभएको स्पष्ट देखिन्छ । यसर्थमा यी दुवै भाषामा काल तीन प्रकारमा देखाउन सकिए तापनि नेपालभाषामा वर्तमान र भविष्यमा एउटै क्रियापद प्रयोग भएका देखिनाले नेपालभाषामा दुई प्रकारका मात्र काल भएका स्पष्ट भएको यस अध्ययनबाट स्पष्ट छ ।

सन्दर्भ सामग्रीसूची

- अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०७६), *समसामयिक नेपाली व्याकरण*, काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
बन्धु, चूडामणि (२०४५), काठमाडौँ : नेपाली प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।
महर्जन, तयुबहादुर (२०६४), *किपू*, स्थानीय भाषा विकास समिति ।
पोखरेल, माधवप्रसाद (२०५४), काठमाडौँ, नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।
लम्साल, रामचन्द्र, गौतम, वासुदेव र अधिकारी गणेश (२०७५), काठमाडौँ : नेपाली भाषा भाषा शिक्षण, भुँडीपुराण प्रकाशन ।